

17. HAFTA

SUÇA ETKİ EDEN NEDENLER – HAKSIZ TAHRİK

1. SUÇA ETKİ EDEN NEDENLER

a. Kavram

Doğrudan doğruya suçun yapısına dâhil olmayan ancak suçun ağırlığını etkileyen durumlardır. Bütün unsurlarıyla oluşmuş bir suçun varlığını gerektirdiklerinden tali nitelikte ve suçun varlığı ön şartına bağlıdırlar.

Bu nedenler esas olarak iki şekilde etki yaparlar: *Niteliksel etki* söz konusu olduğunda; müeyyidenin niteliği değişir, örneğin hürriyeti bağlayıcı ceza para cezasına dönüşür. *Niceliksel etki*, bir suçun basit şekli için öngörülen cezanın, alt sınırın altına veya üst sınırın üstüne çıkabilmesidir.

b. Türleri

Ağırlatıcı-hafifletici nedenler: Suçun basit şekli için öngörülen cezayı, niceliksel veya niteliksel olarak, artıran ya da azaltan nedenlerdir.

Objektif-sübjektif nedenler: Hareketin niteliği, suçun konusu, suçun işlendiği zaman ve yer, suçta kullanılan araçlar, meydana gelen zararlar objektif nedenlerdir. Failin şahsi durumu, fail ile mağdur arasındaki ilişki sübjektif nedenlerdir.

Genel-özel nedenler: Genel nedenler bütün suçlar bakımından geçerlidir. Özel nedenler ise belli bir grup suç veya bir suç için söz konusudur. Genel nedenler, genel kısımda, özel nedenler ise özel kısımda, suç tiplerinde yer alırlar. TCK'da cezayı ağırlaştırılan genel bir neden yoktur. Ancak genel nitelikte bir hafifletici neden vardır; haksız tahrik. Cezayı artıran ya da azaltan pek çok özel neden vardır.

Kanuni nedenler-takdiri nedenler: Kanuni nitelikte olanları kanun tek tek göstermiştir. Ancak kanun bazen yargıca takdir hakkı bırakır. Cezayı ağırlaştırılan nedenler sadece kanunda yer alır ancak hafifletici nedenler bakımından takdir yargıca bırakılabilir (TCK m. 62). Ancak yargıç mutlaka gerekçe gösterecektir.

Takdiri indirim nedenleri

TCK m. 62- ***(1) Fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine, müebbet hapis; müebbet hapis cezası yerine, yirmibeş yıl hapis cezası verilir. Diğer cezaların altında birine kadarı indirilir.***

(2) Takdiri indirim nedeni olarak, failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususlar göz önünde bulundurulabilir. Takdiri indirim nedenleri kararda gösterilir.

c. Failin Hatası

TCK'nın "Hata" başlıklı 30. maddesinin 2. fıkrasına göre:

"Bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır."

Hata hafifletici nedenlere ilişkinse: Olayda hafifletici neden olmamasına rağmen fail var zannediyorsa bundan yararlanır. Burada hata fail lehine sonuç doğurur ve failin iradesine üstünlük tanınır. Olayda hafifletici bir neden bulunuyorsa ancak fail bilmiyorsa, bu hafifletici nedenden yararlanır; bu durumda gerçekleşen fiilin ne olduğu önemlidir.

Hata ağırlatıcı nedenlere ilişkinse: Fail olayda olmamasına rağmen ağırlatıcı neden varmış gibi hareket etmekteyse; burada hareket tipe uygun olmadığından gerçek durum dikkate alınır ve ağırlatıcı neden faile uygulanmaz.

Olayda ağırlatıcı bir neden bulunuyorsa ancak fail bilmiyorsa, failin bilmediği, istemediği bir ağırlatıcı nedeni ona yüklemek mümkün değildir. Burada failin iradesine üstünlük tanınır ve fail sorumlu tutulamaz. Kastın, cezayı ağırlatan durumları da kapsamı gerekir.

2. HAKSIZ TAHRİK VE ŞARTLARI

a. Kavram

Haksız tahrik TCK'nın "Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler" bölüm başlığı altında, 29. maddesinde şöyle düzenlenmiştir:

"Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemnin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlatılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadar indirilir."

Haksız tahrik en basit tanımıyla; failin kendi kusuru olmaksızın başkalarının haksız hareketleri sonucunda kapıldığı hiddet veya elemnin tesiriyle bir "tepki suçu" işlemesi, işlediği tepki suçunun cezasının da bu nedenle bir miktar indirilmesidir. Cezanın azaltılması iki nedenle açıklanmıştır:

Psikolojik nedenler: Haksız tahrik, psikolojide heyecanların bir türü olarak kabul edilen hiddet halidir. İnsan hiddete kapılırsa iradesi zayıflar, daha kolay suç işler.

Objektif ya da hukuksal nedenler: Tahrik edildiği için suç işleyen kimse, tek başına suç işlemiş sayılmaz. Mağdurun da, yani onu tahrik edenin de suçu vardır. Sadece faili sorumlu tutmak haksızlıktır.

b. Şartları

- **Tahrik edici bir fiil olmalıdır.**
- **Fiil haksız olmalıdır.**
- **Fiil failde hiddet veya şiddetli bir elem yaratmalıdır.**
- **Suç, tahrik fiilini işleyene yönelmelidir.**
- **Tahrik teşkil eden hareketle işlenen suç arasında nedensellik bağı bulunmalıdır.**